

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Скорич Світлана

Війна в Україні кардинально змінила умови навчання, створивши нові виклики для студентів та освітніх закладів. Хронічний стрес, пов'язаний із військовими діями, загрозами та вимушеним переміщенням, негативно впливає на психоемоційний стан та мотивацію студентів. Продовження освіти є стратегічно важливим для збереження інтелектуального потенціалу країни. Військові умови вимагають дослідження адаптації молоді, розвитку резильєнтності та створення психологічних програм підтримки [1–3].

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному визначенні психологічних особливостей адаптації студентів до навчання в умовах військового стану, а також розробці рекомендацій щодо оптимізації адаптаційних процесів.

Адаптація – це динамічний процес взаємодії особистості із середовищем, спрямований на психологічну рівновагу. В умовах війни її ускладнюють небезпека, соціальна ізоляція та втрати. Теорія стресу Г. Сельє та Р. Лазаруса пояснює хронічну напругу студентів, що веде до виснаження та тривожності. Когнітивно-поведінковий підхід підкреслює важливість переосмислення подій та формування конструктивних моделей реагування. Ресурсний підхід акцентує увагу на мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів, що визначають успішність адаптації студентів до навчання під час війни [2, 3].

В дослідженні використано теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (психодіагностичне тестування, оцінка тривожності, діагностика самооцінки психічних станів, мотивації навчання) та математичні методи (тест Колмогорова-Смирнова, t-критерій Стьюдента, U-критерій Манна-Уїтні, кореляційний, факторний, кластерний та регресійний аналіз). Це дозволило оцінити структуру адаптаційних процесів і визначити предиктори успішної адаптації.

Вибірку досліджуваних склали 100 осіб.

Аналіз адаптації студентів за методикою діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда у військових умовах показав значущу дисперсію рівня адаптації: високий у 47,5%, середній у 32,5%, низький у 20%. Загальний рівень адаптованості знизився на 18,6% порівняно з мирним часом. Показники самоприйняття та прийняття інших залишаються стабільними, але рівень емоційного комфорту (45,2) та інтернальності (49,8) суттєво знижений. Жінки мають вищі показники прийняття інших, а чоловіки – інтернальності та прагнення до домінування (рис. 1).

Кореляційний аналіз засвідчує сильний зв'язок між адаптацією та емоційною стабільністю ($r=0,74$) й суб'єктивним контролем ($r=0,69$). Високий рівень тривожності спостерігається у 62,5% студентів, а фрустрації – у 54,2%. Агресивність проявляється на високому рівні у 28,3% випадків, а ригідність – у 45,8%, що свідчить про труднощі адаптації та фіксованість поведінкових стратегій.

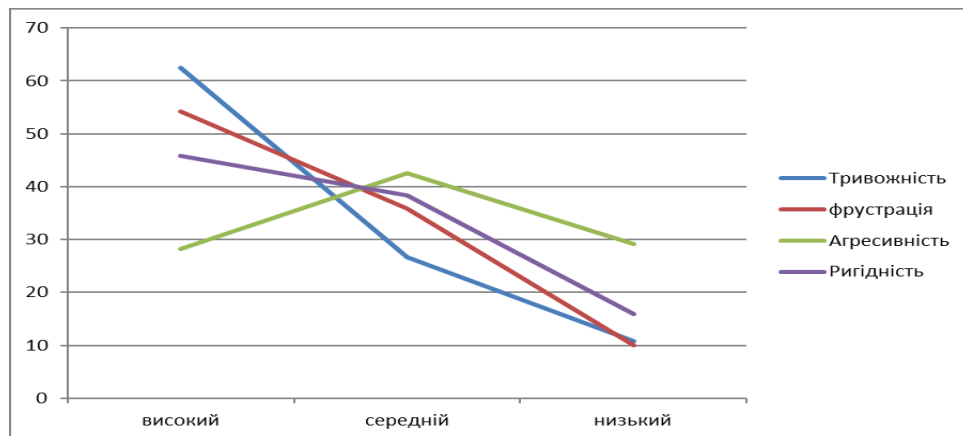

Рисунок 1. Кореляційний аналіз

Методика Т. Ільїної оцінює мотивацію навчання за трьома шкалами: «Здобуток знань» (інтерес до навчання), «Опанування професії» (прагнення до професійного розвитку) та «Отримання диплома» (формальне засвоєння знань). Опитувальник містить фонові твердження, що не обробляються. Внутрішня мотивація «Набуття знань» позитивно корелює з адаптацією ($r=0,42$, $p\leq 0,001$), емоційним комфортом

($r=0,39$, $p\leq 0,001$) та академічною успішністю ($r=0,47$, $p\leq 0,001$), підтверджуючи її адаптивний характер. Мотивація «Оволодіння професією» має схожі, але менш виражені кореляції. Зовнішня мотивація «Отримання диплома» демонструє негативні зв'язки з адаптацією ($r=-0,29$, $p\leq 0,01$) та емоційним комфортом ($r=-0,33$, $p\leq 0,01$), що свідчить про її низьку ефективність у складних умовах.

Академічна саморегуляція значно корелює зі своєчасністю виконання завдань ($r=0,58$, $p\leq 0,001$) та систематичністю навчальної діяльності ($r=0,62$, $p\leq 0,001$), а підтримання уваги – із середнім балом успішності ($r=0,55$, $p\leq 0,001$). Психологічне благополуччя також впливає на навчальну ефективність, позитивно корелюючи з середнім балом ($r=0,45$, $p\leq 0,001$) та активністю на заняттях ($r=0,41$, $p\leq 0,001$).

Таким чином, адаптація студентів у військових умовах – багаторівневий процес, що охоплює когнітивний, емоційний, мотиваційний та соціальний компоненти. Війна трансформує адаптаційні механізми, посилюючи стрес і ризики дезадаптації. Високий рівень тривожності (48,7 балів), фрустрації (54,2%) та ригідності (45,8%) негативно корелюють з успішністю та емоційним комфортом, ускладнюючи навчання. Оптимізація адаптації потребує системного підходу, орієнтованого на резильєнтність, розвиток адаптивних стратегій та посттравматичне зростання. Розроблені рекомендації сприятимуть трансформації воєнного досвіду у ресурс для особистісного та професійного розвитку студентів.

Список використаних джерел

1. Максименко С. Д. Методологічні проблеми психологічного дослідження особистості. Психологія і особистість. 2018. №1(13). С. 9-17.
2. Сердюк Л. З. Психологічні засади самодетермінації особистості в освітньому просторі. Київ: Талком, 2021. 346 с.
3. Сердюк Л. З. Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід. Київ: Університет «Україна», 2019. 323 с.
4. Кубарєв В. Вплив війни на психоемоційний стан старшокласників. 2024. 63 с.
5. 16. Локшина О. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. Український педагогічний журнал. Вип. 2. 2022. С. 5-18.